

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ГОЛОВКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF GOLOVKO v. UKRAINE)**

(Заява № 39161/02)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

01 лютого 2007 року

ОСТАТОЧНЕ

01/05/2007

Це рішення стає остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Головко проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

п. П. Лоренцен (P. Lorenzen), Голова,
п. К. Юнгвірт (K. Jungwiert),
п. В. Буткевич (V. Butkevych),
пані М. Цаца-Ніколовська (M. Tsatsa-Nikolovska),
п. Дж. Боррего Боррего (J. Borrego Borrego),
пані Р. Ягер (R. Jaeger),
п. М. Віллігер (M. Villiger), судді,
та пані К. Вестердік (C. Westerdiek), Секретар секції,
після обговорення в нарадчій кімнаті 8 січня 2007 року,
виносить таке рішення, що було прийняте того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена проти України за заявою (№ 39161/02), поданою до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянкою України пані Марією Василівною Головко (далі – заявниця) 20 вересня 2002 року.

2. Уряд України (далі – Уряд) представлений його Уповноваженими – пані В. Лутковською та паном Ю. Зайцевим.

3. 7 вересня 2005 року Суд направив на комунікацію Уряду скаргу заявниці відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції щодо тривалості цивільного провадження у справі заявниці за її позовом про виплату заборгованості із заробітної плати. Відповідно до положень пункту 3 статті 29 Конвенції Суд вирішив розглядати питання щодо прийнятності та суті заяви одночасно.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

4. Заявниця народилася в 1948 році, проживає в м. Нетішині Хмельницької області, Україна.

5. Заявниця працювала сторожем на приватному підприємстві «Експромт», звідки її було звільнено 1 листопада 1998 року.

А. Перше провадження

6. 25 листопада 1999 року заявниця звернулася з позовом до Нетішинського міського суду проти свого колишнього роботодавця, вимагаючи стягнення заборгованості із заробітної плати.

7. 22 грудня 1999 року, 1 лютого та 22 лютого 2000 року слухання у справі заявниці були перенесені у зв'язку з неявкою відповідача до суду.

8. 13 червня 2000 року відповідач знову не з'явився. Суд вирішив слухати справу за відсутності відповідача. Суд заслухав заявницю, після чого розгляд справи було перенесено для виклику свідків.

9. 23 червня 2000 року судом було заслухано свідка і перенесено розгляд справи з метою витребування додаткових доказів.

10. 10 липня 2000 року судом було направлено листа до відповідача, яким було повідомлено про те, що в випадку неявки в судові засідання відповідача буде притягнуто до відповідальності.

11. 19 вересня 2000 року судом було заслухано іншого свідка і перенесено розгляд справи.

12. 20 вересня 2000 року суд частково задовольнив вимоги заявниці, при цьому заявниця була відсутня у судовому засіданні.

13. 17 жовтня 2000 року заявниця звернулася з клопотанням про відвід судді в її справі. Заявницю було повідомлено про те, що рішення в справі вже прийняте.

14. 27 червня 2001 року Хмельницький обласний суд скасував зазначене рішення суду за протестом заступника голови Хмельницького обласного суду в порядку нагляду та направив справу на новий розгляд.

15. 20 травня 2002 року провадження у справі було відновлено.

16. 11 червня 2002 року провадження у справі заявниці було зупинено до вирішення її другої справи щодо трудового спору (див. Друге провадження).

17. 12 липня 2002 року заявниця подала клопотання про відвід судді Х. в її справі. Представник заявниці пан Л. стверджував, що суддя Х. виносив рішення, які не задовольняли вимоги пана Л.

18. 30 серпня 2002 року суд задовольнив клопотання заявниці «з метою попередження аналогічних заяв в майбутньому». Того ж дня провадження було продовжено.

19. 28 січня 2003 року відповідач не з'явився в судові засідання. Слухання було перенесено, оскільки заявниця наполягала на присутності відповідача.

20. 15 квітня 2003 року відповідач знову не з'явився. Слухання було перенесено.

21. 3 липня 2003 року прокурор звернувся з запитом до правоохоронних органів для встановлення адреси відповідача.

22. 27 серпня 2003 року прокурор направив запит до Славутської податкової інспекції для встановлення адреси відповідача.

23. 3 вересня 2003 року слухання справи було перенесене у зв'язку з неявкою сторін.

24. 10 жовтня 2003 року слухання справи було перенесене у зв'язку з неявкою відповідача.

25. 20 жовтня 2003 року судом було заслухано заявницю. Суд відклав слухання відповідно до клопотання заявниці у зв'язку із незадовільним станом її здоров'я.

26. 23 жовтня 2003 року заявниця повідомила суд, що її інтереси представлятиме брат та помічник прокурора.

27. 6 квітня 2004 року суд заслухав сторони і відклав слухання у зв'язку з необхідністю викликати свідків.

28. 25 травня 2004 року слухання було відкладено у зв'язку з неявкою представника відповідача та свідків.

29. 1 червня 2004 року суд допитав свідків і відклав слухання у справі.

30. 10 червня 2004 року суд заслухав представника заявниці і свідка та переніс слухання.

31. 14 червня 2004 року слухання було перенесене у зв'язку з неявкою представників сторін.

32. 23 червня 2004 року суд заслухав свідка.

33. 30 червня 2004 року Нетішинський міський суд частково задовольнив вимоги заявниці і присудив їй 2 135,33 грн в якості заборгованості із заробітної плати. Заявниця не оскаржувала це рішення.

В. Друге провадження

34. 16 жовтня 2000 року заявниця звернулась з іншим позовом до Нетішинського міського суду, оскаржуючи своє звільнення з роботи.

35. 29 грудня 2000 року суд не задовольнив позов заявниці.

36. 26 квітня 2001 року Хмельницький обласний суд скасував це рішення і направив справу на новий розгляд.

37. 7 листопада 2001 року Нетішинський районний суд виніс рішення про поновлення заявниці на роботі і присудив їй 2 610 грн в якості заборгованості із заробітної плати.

38. 20 березня 2002 року Хмельницький обласний суд залишив це рішення без змін.

39. 4 січня 2003 року Верховний Суд України відхилив касаційну скаргу заявниці.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

40. Стаття 172 Цивільного процесуального кодексу передбачає, що в разі систематичної неявки відповідача в судові засідання за викликом суду суд на власний розсуд може розглянути справу за його/її відсутності. Якщо відповідач повторно не з'являється без

поважних на те причин, суд може накласти на нього/неї штраф у розмірі до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів (див. «Суховерхівський проти України» (ухвала), № 13716/02, від 1 лютого 2005 року).

ЩОДО ПРАВА

I. ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОВОГО ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 ТА СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

41. Заявниця скаржилась відповідно до пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції на несправедливий судовий розгляд її справи та його результат. Вона також скаржилась відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції на тривалість провадження. Ці статті у відповідних частинах передбачають таке:

Пункт 1 статті 6

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру..»

Стаття 13

«Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.»

A. Щодо прийнятності

1. Справедливий судовий розгляд справи

42. Заявниця скаржилась на несправедливість і результат проваджень у дуже загальних формулюваннях.

а) Перше провадження

43. Суд зазначає, що заявниця не оскаржила рішення Нетішинського міського суду від 30 червня 2004 року і, таким чином, не вичерпала, як цього вимагає пункт 1 статті 35 Конвенції, засоби юридичного захисту, до яких вона мала доступ відповідно до українського законодавства. Цю частину заяви Суд відхиляє відповідно до пунктів 1 та 4 статті 35 Конвенції.

б) Друге провадження

44. До компетенції Суду не належить розгляд стверджуваних порушень щодо фактів та права, які допустили національні судові органи. Більше того, несправедливість проваджень не може бути встановлена, і Суд не може на власний розсуд оцінювати винесені рішення. Заявниця мала можливість надати усі необхідні аргументи на захист своїх інтересів в межах провадження, і судові органи розглянули їх належним чином. Також не виникає питання щодо 13 статті Конвенції.

Суд відхиляє цю частину заяви як явно необґрунтовану відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції.

*2. Тривалість проваджень***а) Перше провадження**

45. Уряд не надав зауважень щодо прийнятності скарг заявниці.

46. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою в значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Він далі зазначає, що скарга не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, вона має бути оголошена прийнятною.

б) Друге провадження

47. Суд зазначає, що це провадження у справі тривало з 16 жовтня 2000 року до 4 січня 2003 року, що становить приблизно два роки та два місяці. Така тривалість не порушує вимогу «розумного строку» відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції. Зокрема, відсутнім є період бездіяльності з вини національних судів. Суд відхиляє цю частину заяви як явно необґрунтовану згідно з пунктами 3 і 4 статті 35 Конвенції.

В. Щодо суті

48. Суд нагадує, що «розумна» тривалість провадження визначається відповідно до обставин справи і таких критеріїв: складність справи, поведінка заявника та компетентних органів, важливість предмета розгляду для заявника (див., серед багатьох інших, «Фрідлендер проти Франції» ("Frydlender v. France") [GC], № 30979/96, п. 43, ECHR 2000-VII).

1. Період, який розглядається

49. Суд зазначає, що провадження у справі тривало з 25 листопада 1999 року до 20 вересня 2000 року, коли було винесено остаточне рішення у справі заявниці. Це рішення було скасоване 27 червня 2001 року в порядку нагляду, і справу було направлено на новий розгляд до суду першої інстанції. Суд вважає за доцільне взяти до уваги тільки

період, коли справа в судах розглядалась по суті: це періоди, коли не було винесено остаточне рішення і на ці органи було покладено обов'язок винести таке рішення (див., *mutatis mutandis*, «Рудан проти Хорватії» («Rudan v. Croatia»)) (ухвала), № 45943/99, від 13 вересня 2001 року; «Маркін проти Росії» («Markin v. Russia»)) (ухвала), № 59502/00, від 16 вересня 2004 року). Таким чином, у цій справі Суд не бере до уваги період між винесенням остаточного рішення від 20 вересня 2000 року та 27 червня 2001 року, коли Хмельницький обласний суд задовольнив протест у порядку нагляду (див., *mutatis mutandis*, «Ярославцев проти Росії» («Yaroslavtsev v. Russia»)), № 42138/02, п. 22, від 2 грудня 2004 року, «Кляхін проти Росії» («Klyakhin v. Russia»)), № 43082/99, п. 91, від 30 листопада 2004 року).

50. Суд також зазначає, що скасування остаточного і обов'язкового судового рішення, незважаючи на те, що заявник не акцентував на цьому увагу, може порушувати питання відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції, однак не може розглядатись у зв'язку з вимогою шестимісячного терміну, передбаченою статтею 35 Конвенції (див. «Волощук проти України» (ухвала), № 51394/99, від 14 жовтня 2003 року).

51. Після направлення справи на новий розгляд провадження у справі тривало з 27 червня 2001 року до 30 червня 2004 року, протягом цього періоду справу було розглянуто тільки судом першої інстанції. Загальна тривалість провадження, таким чином, становить три роки і десять місяців.

2. Складність справи

52. Уряд стверджував, що цивільне провадження у цій справі було ускладнене з точки зору фактів та права. По-перше, національні суди розглядали дві цивільні справи, які були взаємопов'язані. Зокрема, судове провадження у першій справі було зупинено на два місяці і 19 днів до вирішення другої справи. По-друге, було дуже складно визначити дату, коли заявницю звільнили з роботи, оскільки був відсутній запис такої дати. По-третє, заявниця неодноразово змінювала свої позовні вимоги. Зрештою, справа була ускладнена необхідністю проведення ряду фінансових і бухгалтерських перевірок; розгляд справи було перенесено, оскільки прокуратура витребувала справу з суду для перевірки.

53. Суд не погоджується з зауваженнями Уряду. В цій справі національні суди мали встановити заборгованість із заробітної плати заявниці. На думку Суду, ця справа не становить особливих правових чи фактичних труднощів. Період тривалістю в два місяці і 19 днів, протягом якого судове провадження було зупинено, незважаючи на те, що такі заходи можна вважати необхідними, не є достатньо довгим, щоб суттєво вплинути на загальну тривалість проваджень у справі заявниці. Суд також зазначає, що слухання справи не переносились у зв'язку з витребуванням справи прокурором; також відсутні записи

про те, що заявниця змінювала свої позовні вимоги. Отже, Суд вважає, що предмет спору, який розглядається, не може вважатись особливо складним.

3. Важливість предмета розгляду для заявника

54. Суд зазначає, що на національному рівні заявниця вимагала виплатити їй заборгованість із заробітної плати. Суд зазначає, що заробітна плата була основним джерелом прибутку заявниці і що у трудових спорах необхідна особлива ретельність (див., *mutatis mutandis*, «Обермеєр проти Австрії» («Obermeier v. Austria»), рішення від 28 червня 1990 року, Серія А № 179, п. 72, та «Тревизан проти Італії» («Trevisan v. Italy»), рішення від 26 лютого 1993 року, Серія А N 257-F, п. 18).

55. Таким чином, Суд вирішує, що провадження було беззаперечно важливим для заявниці і важливість предмета розгляду для неї вимагала швидкого вирішення її скарг.

4. Поведінка заявниці

56. Відповідно до зауважень Уряду деяка тривалість розгляду справи була зумовлена поведінкою заявниці, оскільки вона наполягала на присутності відповідача і подавала клопотання про відвід судді у її справі в зв'язку з відсутністю безсторонності і незалежності.

57. Заявниця з цим не погодилась. Вона погодилась, що двічі заявляла про відвід судді в її справі, однак стверджувала, що це не вплинуло на тривалість проваджень, оскільки такі заяви мали місце після винесення остаточного рішення (див. пункт 13) або зупинки розгляду справи (див. пункти 17-18). Вона також стверджувала, що суд мав застосувати санкції до відповідача за його неявку в суд замість перенесення слухання.

58. Суд зазначає, що обидва клопотання про відвід судді у справі заявниці мали місце тоді, коли провадження були закінчені або зупинені. Таким чином, ці клопотання не вплинули на загальну тривалість проваджень.

59. Суд також зазначає, що заявниця справді наполягала на присутності відповідача у суді. Однак національні суди можуть або здійснити привід такої особи до суду, або розглядати справу за його чи її відсутності; і, незважаючи на той факт, що більшість судових слухань була перенесена у зв'язку з неявкою до суду відповідача чи його представника, суд неодноразово відкладав слухання.

60. Відповідно до вищезазначеного Суд робить висновок про те, що заявниця не вплинула в значній мірі на тривалість проваджень.

5. Поведінка національних органів

61. Суд зазначає, що суд першої інстанції мав відновити розгляд справи після того, як 27 червня 2001 року було винесено рішення про

направлення справи на новий розгляд. Однак провадження було відновлено тільки в травні 2002 року. Суд також зазначає, що між 30 серпня 2002 року та 29 січня 2003 року, а також з 23 жовтня 2003 року до 6 квітня 2004 року слухань у справі не було. Уряд не надав жодних пояснень щодо цих періодів. Таким чином, значну затримку в розгляді справи (загалом один рік і 9 місяців) спричинили державні органи.

62. Більше того, Суд зазначає, що відповідно до зауважень Уряду розгляд справи було перенесено шість разів у зв'язку з неявкою відповідача. Ці періоди затримок спричинили державні органи, оскільки очевидно не було вжито відповідних заходів для забезпечення присутності відповідача в суді.

63. Суд нагадує, що обов'язком національних судів є швидке і ефективне здійснення провадження. Однак, на думку Суду, національні суди не діяли належним чином, зважаючи на ситуацію заявниці.

64. Загалом, беручи до уваги обставини цієї справи, загальна тривалість провадження в суді першої інстанції якої становила три роки і десять місяців, включаючи один рік і дев'ять місяців бездіяльності виключно з вини державних органів, Суд вважає, що тривалість проваджень була надмірною і не відповідала вимозі «розумного строку».

65. Відповідно мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

66. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

67. Заявниця вимагала 2850 євро як відшкодування матеріальної шкоди та 16 400 євро як шкодування нематеріальної шкоди.

68. Уряд стверджував, що вимога заявниці про відшкодування матеріальної шкоди стосується наслідків невиконання рішення, винесеного на її користь, а не тривалості розгляду її справи у судах, що є предметом цієї заяви. Уряд, таким чином, вважає ці вимоги такими, що не стосуються справи. Щодо вимог заявниці про відшкодування нематеріальної шкоди, Уряд погодився з тим, що заявниця зазнала певної шкоди, однак він залишає це питання на розсуд Суду.

69. Суд не вбачає причинного зв'язку між встановленим порушенням і стверджуваною матеріальною шкодою; таким чином, він відхиляє цю вимогу. Однак Суд вважає, що заявниця зазнала

нематеріальної шкоди і, зробивши свою оцінку на засадах справедливості, присуджує їй 1 400 євро в цьому зв'язку.

В. Судові витрати

70. Заявниця також вимагала 270 євро на відшкодування судових витрат, пов'язаних з провадженнями на національному рівні та в Страсбурзі. Зокрема, вона вимагала 79,55 грн¹ як відшкодування поштових витрат і 1550 грн² як відшкодування судових витрат.

71. Уряд стверджував, що він не заперечує відшкодування цих витрат, якщо вони підтверджені відповідними квитанціями.

72. Суд зазначає, що заявниця ніколи не повідомляла Суд про юридичне представництво. Відповідний адвокат ніколи не надавав будь-яких зауважень до Суду в інтересах заявниці. Однак заявниця могла понести певні витрати у зв'язку з провадженнями щодо Конвенції. Беручи до уваги прецедентну практику Суду та матеріали, які були в його розпорядженні, Суд присуджує заявниці суму в розмірі 100 євро на відшкодування судових витрат (див., *mutatis mutandis*, «Романченко проти України», № 5596/03, п. 38, рішення від 22 листопада 2005 року).

С. Пеня

73. Суд вважає належним призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсотки.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* скаргу заявниці відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції щодо тривалості провадження в її справі про виплату заборгованості із заробітної плати прийнятною, в іншій частині - непринятною;
2. *Вирішує*, що у цій справі було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції;
3. *Вирішує*, що:
 - (а) протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити заявниці 1 400 євро (одну тисячу чотириста євро) як відшкодування нематеріальної шкоди та 100 євро (сто євро) як

1. Приблизно 14 євро.

2. Приблизно 256 євро.

відшкодування судових витрат; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача на день здійснення платежу, плюс має бути відшкодовано будь-який податок, який може бути стягнуто із зазначених платежів;

(b) зі сплином зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, плюс три відсотки;

4. *Відхиляє* інші вимоги заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 1 лютого 2007 року відповідно до пп. 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

К. Вестердік
(C. Westerdiek)
Секретар

П. Лоренцен
(P. Lorenzen)
Голова